

УДК 378.663:37047:373.62

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Якушко К.Г.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У запропонованій статті визначені особливості реалізації експериментальної технології поетапного формування професійно орієнтованого іншомовного спілкування та проаналізовано результати її впровадження. Описаний практичний експеримент з студентами-техніками в аграрних ВНЗ. Виявлені найефективніші педагогічні умови і відповідні принципи, як підґрунтя до розробки моделі формуючої технології. Акцентована особливість впровадження даної моделі – використання ресурсів авторського електронного курсу професійно орієнтованої англійської мови механіко-транспортного спрямування. Отримані результати проведеного експерименту свідчать про ефективність розвитку навичок іншомовного спілкування у студентів бакалаврату.

Ключові слова: техніки-аграрії, педагогічні умови; іншомовне спілкування; бакалаври; технологія, етапи формування.

Постановка проблеми. Донедавна феномен формування професійно орієнтованого іншомовного спілкування (ПОІС) пов'язувався з вивченням питань формування загальної фахової компетенції у студентів і недостатньо – з проблематикою іншомовного спілкування у її освітньому аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість науковців (Боритко Н., 2001; Іпполітова Н., 2012) досліджувала педагогічні умови вищої освіти без проєкції на організацію саме іншомовної комунікації в професійній взаємодії, хоча й відмічено важливість системи Moodle як сприятливого чинника «комунікаційної платформи у багатоканальному середовищі» (Т. Коваль, 2016): [1], [2], [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В контексті загальної проблеми не вирішеним раніше завданням є розробка та опис етапів і результатів технології реалізації педагогічних умов, методів, організаційних форм, які враховуватимуть специфіку іншомовності у професійній взаємодії.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є опис технології змодельованої розвивальної діяльності та моніторинг ефективності впровадження відповідних педагогічних умов.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, поняття «формування» потрібно розглядати, насамперед, як цілеспрямований двосторонній освітній процес: з одного боку – дидактичного впливу на студентів з метою формування знань, умінь і навичок ПОІС. А з іншого – опанування й оволодіння студентами цими знаннями, умінь і навичками (ЗУНами). При цьому спілкування, як «багатоконпонентне явище», (Калмикова Л., 2008), передбачає з класичної наукової точки зору, як мінімум, три різних, але взаємозумовлених, процесів в поведінці або діяльності людини, які забезпечують успішну взаємодію з іншими представниками соціума: комунікацію (говоріння та сприймання і розуміння інформації), інтеракцію (обмін діями) і соціальну перцепцію (сприймання і розуміння партнера) під час встановлення і підтримки цілеспрямованого, прямого або опосередкованого контакту в студентському колективі через мовну активність [3]. Відповідно, формування ПОІС майбутніх техніків у аграрних університетах – це цілеспрямований, керований процес

педагогічного забезпечення розвитку у студентів ідентифікаційних, комунікаторних, гносеологічних, демонстративних, факторних, волонтаривних та перцептивних ЗУНів, з урахуванням особливостей їх адаптації до виконання в майбутньому нової соціальної ролі в межах трудового колективу та з використанням іноземної мови в якості знаряддя праці як у традиційному, так і широкому значенні: вільного переходу на різні знакові системи у різноманітних ситуаціях спілкування.

Для такого формування запропонована реалізація наступних педагогічних умов: 1) скеровування освітнього процесу принципами формування професійно орієнтованого іншомовного спілкування; 2) опори на навчальний та іншомовний комунікативний досвід, набутий молодшими бакалаврами до навчання на бакалавраті у ВНЗ; 3) урахування специфіки формування професійно орієнтованого іншомовного спілкування та педагогічних вимог до його організації (спрямування засобів навчання іноземної мови на комунікативні потреби і запити майбутньої професії технічного спрямування); 4) забезпечення знань професійної іншомовної терміносистеми та її уживання у спілкуванні; 5) використання набутих першокурсниками мовленнєвих знань, умінь і навичок іншомовного спілкування в навчанні професійно орієнтованих дисциплін, у навчально-науковій діяльності, виробничій практиці та позанавчальній активності.

Формувальний експеримент проводився для студентів бакалаврату трьох аграрних ВНЗ України протягом 2012–2014 навчальних років.

Запроваджувалися наступні етапи підготовки, реалізації та підсумовування ефективності педагогічних умов та технології формування ПОІС:

1-й етап: розробка комплексу вправ, запровадження електронного курсу у системі Moodle ресурсами для опанування ПОІС при вивченні на першому курсі ВНЗ з професійним технічним спрямуванням англійської мови відповідно до створеної технології та робочої програми.

2-й етап: ознайомлення студентів із загальним реєстром педагогічних умов формування ПОІС і рекомендацією зазначати найдієвіші з них для підготовки та реалізації себе як комунікатора через знакові символи англійської мови та грама-

тичні формули, схеми, комп'ютерні тексти й інші засоби іншомовності у процесі оволодіння ПОІС при вивченні спеціалізованої англійської мови

3-й етап, який, в свою чергу, складався з семи: поступальна реалізація педагогічних умов змісту, методів, організаційних форм та у формульованому експерименті за окремими місяцями (циклічно, протягом двох семестрів).

4-й етап: висновки стосовно виконання педагогічних вимог як основи для впровадження визначених педагогічних умов і зазначення їхньої ефективності для розвитку ПОІС студентів-техніків аграрних ВНЗ. технічних факультетах аграрних університетів у дворічний термін навчання.

Зміст експериментальної технології представлено детально розробленою експериментальною програмою. відповідною загальній спрямованості аграрних ВНЗ (Якушко К., 2011) на поступове запровадження вивчення всіх академічних дисциплін іноземною мовою через створення англійських груп, розроблено зміст формування ПОІС з урахуванням міжпредметних та внутрішньо предметних зв'язків [5].

На першому етапі (вересень) застосовувались елементи опори на навчальний та іншомовний комунікативний досвід ПОІС знакової системи іноземної мови у традиційному значенні, набутий молодшими бакалаврами до навчання на бакалавраті у ВНЗ; зокрема, в процесі навчання їх іноземних мов, професійно-орієнтованих дисциплін, виконання навчально-наукової діяльності, їхньої участі у виробничій практиці, позанавчальній активності. На цьому етапі зверталась увага, насамперед, на формування всіх ідентифікаційних ЗУНів: соціально-особистісних, пов'язаних з плануванням, соціально-психологічних, пов'язаних з відповідальністю, метапредметних умінь у галузі демонстраційності та ЗУНів безпосередньої суспільної комунікації для розвитку волонтаривності. При цьому реалізовувався зміст програми з п. 1.1: «Студент має бути підготовленим виявити знання, уміння і навички ПОІС після попереднього ознайомлення з терміносистемою та ресурсами електронного курсу «Англійська мова для факультету МТ» щодо: загальної структури, глосарію, літературних та Інтернет-джерел; теоретичного блоку 1 і теоретичного блоку 2» [5]. Це відбувалося через огляд загальної структури електронного курсу та його ресурсів, базових комунікативних кліше («Motivation and new ways of studying – Мотивація та нові способи навчання», «Collective interaction and etiquette – Колективна взаємодія та етикет», «Partner's preparation – Підготовка партнера», «Imperative mood – Наказовий спосіб», «Experience to be become pleasant interlocutor and to be involved into conversation – Досвід стати приємним співбесідником та бути залученим у співбесіду») та закінчувався вимогою скласти короткий твір українською мовою, в якому було б використано за зразком певне іншомовне кліше з кожної поданої таблиці. Застосовувались такі організаційні форми як лекції, навчальне заняття – ознайомлення з робочою програмою та алгоритмом виконання завдань, позааудиторне спілкування та такі методи як актуалізація висловлювань, когнітивне і комуні-

кативне мотивування вивчати англійську, забезпечення комунікативної спільності студентів і формування колективу (міні-колективу), метод вибору лідера, метод ведення професійного спілкування в іншомовному середовищі. Наприкінці етапу студенти повинні були знати пароль, шлях доступу до електронної програми Moodle та її ресурси, план своїх дій, членів команди для виконання дій та свою роль як учасника колективної дії по формуванню ПОІС, звернути увагу на себе як потенційного співбесідника та вміти виразити наказ. Також студенти мали знати правила етикету, роботи в команді, розмовні формули приваблення до себе уваги як до можливого співбесідника та користуватися ними при вираженні комунікативних намірів.

На другому етапі (вересень-жовтень) спиралися на навчальний та іншомовний комунікативний досвід ПОІС знакової системи іноземної мови у традиційному значенні, набутий молодшими бакалаврами до навчання на бакалавраті у ВНЗ; створення технології з урахуванням специфіки формування ПОІС; забезпечення знань професійної іноземної терміносистеми та її уживання у спілкуванні, спрямування засобів навчання іноземної мови на комунікативні потреби і запити майбутньої професії технічного спрямування та реалізовувався зміст програми не лише п. 1.1. а й 1.2: «Студент повинен вміти виразити власні комунікативні наміри відповідно до кліше»: «Starting and ending of conversation – Початок та закінчення розмови», «Questions – Запитання», «Signs to attract attention – Знаки для приваблення уваги»; «How to represent and to save the done tasks – Як зберегти та представити виконані завдання»; «Comments and Reactions – Коментарі та реакції»; «Agreement and Disagreement – Згода та незгода»; «Requesting and invitation – Прохання і запрошення»; «Stimulating and positive results hope – Спонування та надія на позитивні результати»; «Understanding and compromise – Розуміння та компроміс», «Essays, presentations and reports – Анотації, презентації та доповіді», «Importance and Hardness – Важливість та складність». При цьому застосовувались такі організаційні форми як лекції, робота з ТЗН, практичні заняття, тематичні обговорення та такі методи, як ознайомлення з фаховими термінами та розмовними кліше для вирішення виробничих ситуацій іноземною мовою, метод ділового іншомовного спілкування, пояснення значення іншомовних термінів, увага зверталась на формування як когнітивних, інформаційних умінь ПОІС, так і міжкультурно-комунікативних умінь в галузі культури після попереднього ознайомлення з лекційним матеріалом («About Myself», «We Study English» «Ukraine, Kyiv», «Agriculture in Ukraine», «To be, to have», «Numerals», «Pronouns», «Simple Tenses», «Modal Verbs» електронного курсу та три комплекси вправ («About a Future Mechanical Engineer as an Individual Person, a Citizen and a Student», «Working Day of a Student – a Future Mechanical Engineer», «The Importance of English for Agricultural Machinery») та закріплювали знання терміносистеми через таблиці розвитку ПОІС («Starting and ending of conversation – Поча-

ток та закінчення розмови», «Questions – запитання») у загальному діалозі з використанням певних англійських кліше.

На *третьому етапі* (листопад-грудень) створювалась технологія з урахуванням специфіки формування ЗУНів ПОІС, пов'язаних із демонстраційністю з комунікаторністю, з гносеологічністю. При цьому, увага, насамперед, була розподілена між формуванням як предметно-розумових, інформаційних ЗУНів, так і ЗУНів у галузі культури. Реалізовувався зміст програми з п. 1.4: «скласти короткий твір українською мовою, в якому було б використано певне іншомовне кліше з кожної таблиці, спрямованої на формування ПОІС; оформлювати на письмі та в електронному вигляді й усно захистити набрані електронним чином вправи, розв'язувати електронні тестові завдання, схематично моделювати англійський тест «Який я водій», а також розробляти власний з підбором схематичних еталонних відповідей; виконувати ілюстративні вправи з схематичною наочністю узагальненого технічного спрямування; складати діалог щодо вирішення проблемної ситуації (з використанням ілюстрації-схематичної наочності); укладати кросворд та обговорити способи його виконання; написати діловий лист за зразком; укладати анотацію за детальними рекомендаціями, описувати досвід розробки презентації/ілюстративної доповіді; бути учасником і розроблювачем ділової гри за зразком» [5]. При цьому застосувалися такі організаційні форми, як навчальне заняття по роботі з базовими системами, самостійна робота по кодуванню-розкодуванню знакових символів системи Moodle, оформлення електронних версій, розробка схем, презентацій та такі методи, як використання ТЗН: сайту системи Moodle, програм Microsoft Word, Power Point, AutoCad, метод використання схематичної наочності, робота з оформлення письмових робіт, усного захисту набраних на електронних носіях вправ, виконання тестів, ознайомлення з кліше «Signs to attract attention – Знаки для привабливості уваги», «How to represent and to save the done tasks – Як зберегти та представити виконане», «Comments and reactions – Коментарі та реакції».

Четвертий етап (січень-лютий) вирізнявся посиленням професійним іншомовним спрямуванням з: зпосиленням уваги на забезпечення знань професійної іншомовної терміносистеми та її уживання у спілкуванні; спрямування засобів навчання іноземної мови на комунікативні потреби і запити майбутньої професії технічного спрямування. Реалізовувався зміст програми по п. 1. Після попереднього ознайомлення студентів з теоретичним лекційним матеріалом електронного курсу («Engines», «Transport», «Specialty», «Nouns, Adjectives», «Passive Voice») виконувалися вправи на актуалізацію знань терміносистеми блоку 2 та основ іншомовного спілкування у комплексах «Vehicle Parts and the Driver's Skills», «Mechanical Engineering and Specialty». В подальшому відбувалося загальне ознайомлення з додатковим комплексом терміносистем інших технічних спеціальностей для вироблення профмобільності «Electric Current, Energy, Energetics, Automation, Computers», ознайомлювалися з кліше «Agreement and Disagreement –

Згода та незгода» та виконувалися ілюстративні вправи із схематичною тематичною наочністю узагальненого технічного спрямування.

На *п'ятому етапі* (квітень) реалізовувалися, насамперед, педагогічна умова використання набутих першокурсниками мовленнєвих знань, умінь і навичок іншомовного спілкування в навчанні професійно-орієнтованих дисциплін, у навчально-науковій діяльності, виробничій практиці та позанавчальній активності та здійснювалося формування ЗУНів ПОІС, що виявляють демонстраційність цього спілкування, зокрема міжкультурно комунікаційні ЗУНи, а також когнітивні та предметно-практичні ЗУНи, що пов'язані з гносеологічністю спілкування; ЗУНи в галузі автономності, що відповідають комунікаторності ПОІС тощо та реалізовувався зміст програми розглянутого раніше п. 1.4 після ознайомлення з теоретичним матеріалом «Letters», «Tenses»; комплексом вправ «Business Conversation for Mechanical Engineer»; комунікативними структурами «Requesting and invitation – Прохання і запрошення», «Stimulating and positive results hope – Спонування та надія на позитивні результати», «Understanding and compromise – Розуміння та компроміс», «Essays, presentations and reports – Анотації, презентації та доповіді», «Importance and Hardness – Важливість та складність». При цьому застосовувалися такі організаційні форми, як практичні заняття з створення схем, ділові ігри та методи написання ділового листа та анотування.

На *шостому етапі* (травень) відбувалося закріплення ЗУНів професійно-орієнтованого іншомовного спілкування, зокрема знання лексики на основі шести комплексів вправ та терміносистем згідно з розглянутими таблицями ПОІС через усне вираження комунікативних намірів з акцентом на міжкультурно-комунікаційних умінях і навичках.

Сьомий етап (навчальний рік наступного року) використання набутих першокурсниками мовленнєвих знань, умінь і навичок іншомовного спілкування в навчанні професійно-орієнтованих дисциплін, у навчально-науковій діяльності, виробничій практиці та позанавчальній активності; та проектування ЗУНів ПОІС, які формувалися на першому-шостому етапах на різні діяльності студентів та вивчення інших предметів у ВНЗ. Реалізовувався зміст програми п.2: ПОІС з «урахування міжпредметних та внутрішньо-предметних зв'язків на прикладі циклу дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки; ...природничо-наукової підготовки; фахових і практичних дисциплін; проведення виробничої практики; здійснення ... наукової та позааудиторної діяльності» [5].

Висновки і пропозиції. Кількісний і якісний аналіз результатів контрольного експерименту надав можливість зафіксувати стан сформованості ПОІС майбутніх інженерів по завершенню експерименту. Узагальнюючі дані засвідчують, що ЗУНи когнітивності, соціально-особистісні, ЗУНи суспільної комунікації, предметно-розумові та культурно-інформативні ЗУНи виявилися найбільш розвинутими внаслідок застосування комплексу педагогічних умов. Це дає підстави стверджувати про ефективність і про-

дуктивність розробленої технології формування ПОІС, яка забезпечила прогнозовану розвиненість у студентів ЕГ ПОІС, а саме: на середньому рівні виявилось 51,5% в той час, як в КГ – лише 21,2%, на достатньому рівні – 15,2% студентів ЕГ, а в КГ – лише 1,5%. Отже, рівень сформованості, необхідний для успішного здійснення студентами

ЕГ ПОІС становив у сумі 71,2% в той час, як в КГ – лише 33,3%.

Перспективним є дослідження специфіки професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх бакалаврів не тільки на технічних, але й агробіологічних факультетів аграрних університетів.

Список літератури:

1. Борытко Н.М. В пространстве воспитательной деятельности: Монография [Под науч. ред. Н.К. Сергеева]. / Н.М. Борытко – Волгоград: Перемена, 2001. – 181 с.
2. Ипполитова Н. Анализ понятия «Педагогические условия»: сущность, классификация / Н. Ипполитова, Н. Стерхова [Электронный ресурс].
3. Калмикова Л. О. Психология мовлення і психолінгвістика / Калмикова Л.О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. – К.: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут: в-во «Фенікс», 2008. – 235 с.
4. Коваль Т. Використання системи Moodle для створення мультимедійних електронних освітніх ресурсів з мовних дисциплін: зарубіжний і вітчизняний досвід / Т. Коваль, А. Аврамчук // Педагогічний процес: теорія і практика. – № 2. – 2016. – С. 93-99.
5. Якушко К.Г. Англійська мова для студентів першого курсу механіко-технологічного факультету: електронний курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tech.nauu.kiev.ua/course/view.php?id=212>

Якушко Е.Г.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

РЕАЛИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБЩЕНИЯ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ

Аннотация

В предлагаемой статье определены особенности реализации технологии поэтапного формирования профессионально ориентированного иноязычного общения и проанализованы результаты ее внедрения. Описан практический эксперимент со студентами-техниками в аграрных вузах. Определены наиболее эффективные педагогические условия и соответствующие принципы в качестве предпосылок к разработке модели формирующей технологии. Акцентирована особенность внедрения этой модели – использование ресурсов авторского электронного курса профессионально ориентированного английского языка механико-транспортного направления. Полученные результаты проведенного эксперимента свидетельствуют о эффективном развитии навыков иноязычного общения у студентов бакалаврата.

Ключевые слова: техники-аграрии, педагогические условия, иноязычное общение, бакалавры, технология, этапы формирования.

Yakushko K.H.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS TO FORM OTHER LANGUAGE COMMUNICATION FOR FUTURE ENGINEERS

Summary

The article deals with the special features to realize the technology of stage-by-stage formation of professionally oriented communicative skills and to analyze the results of its introduction. It describes the practical experiment concerning technically specialized students within agrarian universities. The author stipulates the most efficient pedagogical conditions and suitable principles as the background to elaborate the adequate model of forming technology. The paper stresses on the special features of that model involvement due to the usage of own professionally orientated English studying electronic course to be dealt with mechanical-transport direction. The results prove the efficient other language communicative skills development for students-bachelors.

Keywords: agrarian engineers pedagogical conditions; bachelor's degree students, professionally oriented other language communicative skills; technology of stage-by-stage formation.